

Haurrak herriak eraikitzen

Etorkizuneko herritarrak vs gaurko herritarrak

Nora Salbotx Alegria

Magisteritzan eta Psikopedagogian graduatua, hezkuntza aholkularia eta Amaiurko eskola txikiko maistra

Haurren lekuaz hitz egitean, modu kritikoan birpentsatu behar dugu helduok haurrei zer rol eman diegun. Hala, haiengan konfiantza izango dugu, eta entzun egingo diegu, eta lagundu, beren lekuaren eta denboraren adiera eraiki dezaten, bi dimentsiook, azken batean, banaezinak baitira.

Clara Eslava (2018)

Bazterretara begiratzeko premiaz ohartuta gabiltzan sasoi hauetan, periferiak diskurtso sozio-kritikoaren, baita, hein handi batean, politikoki zuzenaren erdigunea irabaziz doaz. Alta, praktika politikoa, bai jendarte eragileei dagokienean, are gehiago politika instituzionalari dagokionean, oraindik ere bidearen gehientsua ibiltzeke dago. Zer erranik ez haurrei buruz ari bagara. Nekez aitortuko diegu esku hartze politikorako luketen gaitasuna zein eskubidea, izan kolektibo gisara izan maila indibidualean. Eskuarki, horien eskubideak, bai araudiak bai iruditeria kolektiboak eta praktika sozialak ere, era pasiboan ulertzen eta ematen ditu, hutsuneak erdigunean jarritz, ikuspegi konpentsatzailea gailentzen delarik beti ere. Gisa honetan, oinarritzko hainbat zerbitzuren onuradun izateko eskubidea aitortzen zaie, bistan denez, izan horiek

elikadura, etxebizitza, hezkuntza eta bertze (gaur-gaurkoz horiek betetzeko ere nahiko lan!). Non leudeke, aldiz, politikan, gure egunerokoari buruz, gure espazio eta denboren kudeaketaren inguruan, gure bizitzan eragin zuzena luketen neurri saldo horren gaineko haurren iritziak eta erabakimena?

Haurrak zentzu guztiekin *entzuteko* premia defendatzera gatoz hemen, horren ezean nekez deseraikiko eta eraldatuko baititugu naturaltzat eta objektibotzat dauzkagun hainbat eta hainbat praktika politiko mugatzaile.

Oinarrizko ideia horietatik abiatuta, hondar urte hauetan Euskal Herriko hainbat herritan *Herri Hezitzalea* izenez garatzen ari den esperientziaren testigantza bat, Baztangoa hain zuzen ere, ekarriko dugu honat, bertan egin den zenbait ekimenen zertzeladak emanaz. Sakonki politikoa den eta errotik eraldatzailea gerta daitekeen herri ekimen horrek, tokian tokiko aldaerak aldaera, ikusgarritasuna eta espazio berriak irabazteko tenorea delakoan gara.

Kontu horien bueltan ibili gara aurtengo Jakin Jardunaldian, eta, halaxe, lan honetan ere, horri buruzko hausnarketa proposatzera heldu gara, Euskal Herriko herrigintzari –baita hirigintzari ere!– etorkizun hurbileko eta premiazko erronka gisara emanda, kontuan hartu beharreko lehen ideia eta oinarri zenbait plazaratu asmoz.

Espazioa agente hezitzaile

Gauza jakina da ingurunearekin eta ingurukoekin hartu-emanean hezten dugula, ezagutza eraikitzen dugula eta sozializatzen garela. Heziketa eta ikaskuntza, ondorioz, une oro gertatzen da –bai eta bizitza osoan zehar ere–, hezkuntza eremu formal, ez-formal zein informaletan, eskolan zein lagun artean, sare sozialetan –era sinkroniko ala asinkronikoan– zein aurrez aurre egiten ditugun esku-hartzeetan. Etengabe ezagutza eraikitzea eramanen gaituzten informazio eta mezuak jasotzen ari gara; hala ere, mezu horiek nekez izanen dira neutro, natural ala objektibo, baizik eta uanean

uneko testuinguru ekonomiko, politiko eta kulturalak – baldintza historikoek, alegia– modelatuta.

Gauzak horrela, badagokigu geure buruei galdegitea zein gisako mezu igortzen duten gure karririk. Zer mezu helarazten dute autoz beteriko kaleek? Zer, berriz, ongi hesitutako jolas parkeek? Zer erraten dute komertzio txikien ixteek eta merkatalgune erraldoien etengabeko hazteek? Zer turistez eta turistei begirako eskaintzez beteriko alde zaharrek? Zer dio auzoen araberrako desberdinkeria sozioekonomikoak? Eta, horrekin batera, zer diogu guk geuk haiekiko darabilzkgun hartu-emanen bitartez? Zer mezu edota irakaspem ematen dugu espazioa okupatzeko edo bizitzeko gure moduekin?

Bertze hainbat diziplina, ikergai edota herri eragile eta kolektibotan bezalaxe, hondar urte hauetan espazioa aztergai garrantzitsu bilakatzen ari da hezkuntzaren eremuan ere. Aunitz izan dira horretarako arrazoiak, bertzeak bertze arte garaikidea eta kezka estetikoak, feminismoa, ekologismoa edota komunitatea eta parte hartzea erdigunean paratu nahi izan dituzten proiektuak

azpimarratuko genituzkeelarik akuilu garrantzitsu gisara. Guztietan izendatzaile edo ideia komunik izan bada, hura espazioaren egituraketaren jite politikoaren onarpenetik etorri delakoan gara. Behar-beharrezkotzat jotzen duguna zinez, baldin eta eraldaketa sus-tatuko duen begirada kritikoa piztuko eta elikatuko badugu.

Hezkuntzan aski ezagunak dira F. Tonuccik hirigintza eta pedagogia uztartuz egindako lanak. Bere obran eta ekimemetan zehar –1991n Italiako Fanon abiatutako *Haurren Hiria* nazioarteko sarea, adibidez–, haurrak erdigunean kokatuko dituen hirigintza paradigma berria aldarrikatzen du; izan

Badagokigu geure buruei galdegitea zein gisako mezu igortzen duten gure karririk. Zer mezu edo irakaspem ematen dugu espazioa okupatzeko edo bizitzeko gure moduekin?

ere, haurren neurria inklusibitatearena dela dio, aniztasun ororekiko barneratzaile. «Nagusientzat pentsatutako zerbitzuak ez dira onak haurrentzat», haren aburuz.

Berez, haurraren mugen baitan aniztasun denak leudeke: fisiko eta kognitiboak, arrazarenak, kulturalak, genero eta afektibitateenak, desberdinkeria sozialarenak edota hizkuntzarenak ere. Honela, egiazki haurrengan/haurrekin pentsatutako espazioak (akaso *lekuak* –M. Augéekin erranda–) denontzako irisgarri izanen lirateke, haurren neurria egindako atea edozeinek zeharka baitezake arazorik gabe. Gisa honetan, bai zahartzaroan leudekeen pertsonentzako, bai mugikortasunari loturiko desgaitasun bat luketen pertsonentzako balioko luke haurren neurriak, adibidez.

Alta, behin XXI. mendeko Euskal Herriko haurraren neurriaren nolakotasunaz pentsatzen hasita, uste dugu ez zaila nahikoa izanen logika fisiko ala topografiko hutsean oinarritutako esku-hartzerik; aldiz, aitzinera eramanen diren ekintzek, espazio fisikoa eraldatzera baino, hura moldatuz, komunitatearen hainbat tasunetan eragiteko nahi garbia izan beharko lukete. Arkitektura eta hirigintza politiko kritiko batez ariko ginatke, beraz. Hizkuntza gutxiagotu bateko kide garen heinean, hustutako landa eremuko ala garapeneriaren logika xahutzaileetan eraikitako hiriguneko biztanle garelarik, kapitalismo kolonial eta heteropatriarkalaren pentsamendu hegemonikoaren bazterretan kokatutako gisa orotako izate eta gorputzek presentzia, legitimazioa eta boterea irabazi beharko badute, nolako espazioak beharko ditugu? Are gehiago, nork hartu beharko lituzke espazio horiekiko erabakiak? Parte hartzeari, auzolanari eta logika komunalari beharrezko deritzogu, baita, bistan denez, haiek eskuratzeko, indartzeko edota biziberritzeko aktibismoari eta antolaketa kolektiboari ere.

C. Eslavak (2018) dioenez:

Haurrek espazioan duten esperientzia aztertzean, ezinezkoa da esperientzia hori gorputzetik eta lorpen motorretatik banatzea, adibidez, lurzorua esploratzean, bertikalatasuna konkistatzean,

ibiltzean eta egotean... Ekintza horiek guztiek habitatzen dugun lekuan irmo errotzen gaituzte.

Gure ustez, habitatzen, bizitzen edo, bertzerik gabe, igarotzen ditugun/gaituzten lekuekin gutako bakoitzak burutzen duen elkarrizketaren kodeak, gordetako mezuak, aginduak... sakonki ezagutu beharrean geundeke. Tokiekiko gure atxikimenduak aisialdia, harremanak –eta ondorioz komunikazioa– eta espazio publikoarekiko gure egoteko edo jarduteko modua baldintzatuko baditu, bertzeak bertze, espazioak berak eskaintzen dizkigun erranahien kontzientzia izan behar dugu, P. Freirek *problematizatzea* deritzon ekintza burutsu eta kritiko horretan saiatu, hain zuzen ere.

Mundu mailan ezagunak diren Italiako Reggio Emiliako haur eskoletan ere, espazioak berebiziko garrantzia daukanez, horrekiko elkarrizketan murgildu nahi izaten dituzte umeak. Izan ere, pedagogia erlazional bat aldarrikatzen dute bertan, hartu-eman horretan espazioa agente hezitzaile garrantzitsutzat daukatelarik. «Espazioa, denbora, materialak eta tailerra elkarrekin lan egiten duten elementuak dira», horien aburuz.

Gutxitan aipatzen bada ere, Reggio Emiliako haur eskolen sorrera eta garapenean, L. Malaguzzi pedagogoaren ekarpekin batera, funtsezkoak izan ziren bertze elementu batzuk ekarri nahiko genituzke hemen gogora. Horien artean azpimarragarri deritzegun hiru oinarriak leudeke: zonaldeko biztanleriaren tradizio antifaxista eta partisanoarekiko atxikimendu sakona, joan den mendeko 60ko urteetan bertako mugimendu feministaren indarra, eta haur eskolen beharraz eta nolakotasunaz eztabaidatzeko garai bateko udal agintari komunistek abiatutako prozesu asanblearioa. Denak ezinbertzeko eragile eta abiarazle lirateke haurra erdigunean jartzen duen eta espazioaren esperimentazioa eta ikerketa hezkuntza-prozesuaren oinarritzko elementu gisara ulertzen dituen proposamen interesgarri horretan.

L. Jauregik (2010) ere, espazioa eta hezkuntza uztartzen dituen doktorego tesian, espazioa bizia duen zerbaiten gisara ulertzen du, «ez materiala bakarrik, baizik eta ekintzak eta

emozioak garatzen diren toki bezala ulertuta». Hortik abiatuta, espazio hezitzaileak asebate beharko lituzkeen haurraren beharrez solastatzen da: bertzeak bertze, behar afektiboak, mugimenduzkoak, sozializazioa, autonomia, komunikazioa

Haurra zineneko zure
abenturen oroitzapenak
ez dira toki bakar batean
kokatzen, are gutxiago
hesituta legokeen
eta espresuki haurren
jolaserako sortutako
gune batean

edota norbere buruaren eza-
gutza aipatzen ditu. Beharren
zerrendatze horretan, aurki-
tzea, sentitzea, ongi pasatzea
edota irudimena asetzea be-
zalako ekintzak ere gehitzen
ditu.

Gaur egungo jolas parkeen
azterketa kritiko gordina egi-
ten dute A. Hoyuelos eta T.
Azkonak (2015) ere. Haurren
askatasuna, intimitatea, jolasa,

harremanak eta arriskatzeko aukera ere mugatzen duten haur
jolasotoki plastifikatu eta hesituen kritika zorrotza egitearekin
batera, aski iradokitzailea zaigun ideia darabilte:

Lehen ez zegoen parkerik. Plaza zegoen, zelaia, basoa, kalea...
Herrian jolasten ziren haurrak, pilotalekuan, kaian, auzoan...
Jolaslekua haur taldetxoa zegoen tokia zen. Horietan sortzen zi-
ren jolasak: ezkutaketa, txapak, zuhaitzetara igotzea...

Lehen pertsonara ekar dezagun orain arte irakurritakoa.
Izan ere, ia dena delako adina duzularik, irakurle hori, hau-
rra zineneko zure abenturen oroitzapenak normalki ez dira
toki bakar batean kokatzen, are gutxiago hesituta legokeen
eta espresuki haurren jolaserako sortutako gune batean. Li-
tekeena da zure oroitzapenak eraikitzeke zegoen eremu ba-
tean bezalaxe ur putzu batean, erreka bazter batean, handik
eta hemendik jasotako hondakinekin eraikitako txabolan
ala karriketan barrena bizikletan zaudela izatea. Kuriketan,
pote-potean, kurkuluxetan, kaniketan, txapatan, arboletara
igotzen edo patinetean zabilzala, kromoetan, globoak urez
bete eta lagunen kontra botatzen, sokasaltoan edota altura

koxxorreko txirrista herdoildu batetik beheiti zatozela ikusiko duzu zeure burua. Akaso ogitartekoak biltzeko aluminio paperarekin egindako pilotarekin jostetan zaude zure oroitzapenetan, edota jertse pare batez mugatutako atean futbol atezain. Lurra klarionez margotzen, edozein kale kantoiko edozein bankutan pipak jaten, inork ikusiko ez zintuzten gordeleku batean inork ikusterik nahi ez zenuten hartan jolasten, bertzela. Eta konturatuko gara, gure bizipenetatik abiatuta, jolasa ez zela espazialki gaur den bezain mugatua, ezta inondik ere. Izan ere, aski berriki arte jolastokia dena izan baitzitekeen, lagunak edo aukera non, jolasa han baitzegoen.

Xarmanki emanak ditu haurtzaroko bizipen horien berri J. Joffok (1973) bere lan autobiografikoan. Ederrak bezain esanguratsuak dira bere hitzak:

Harritura naukate gaur egun arkitektoek hizpide dituzten haurrentzako sorkuntzek. Etxe berrietako plaza berrietan badira harea, txirristak, zabuak eta bertze hainbat tramankulu. Eta horiek denak, gainera, haur psikologian hamaika lizentziatura dauzkaten adituek sortutakoak dira.

Eta afera ez doa ongi. Haurrak aspertu egiten dira, bai igandetan bai bertze edozein egunetan ere.

Neure buruari galdegiten diot ea aditu horiek guztiek ez ote luketen jakin beharko zerengatik ginen gu horren zoriotsu Parisko auzo hartan. Paris gris hura, bere dendetako argiekin, zerua mozten zuten teilatu altu haiekin, eskalatzeko zabor ontziz beteriko espaloi haiekin, eta ezkutatzeko gorapeak, eta etxeetako txirrinak; denetarik bazen [...]. Eta hori guztia kale labirinto erraldoi batean barreiatu. Esploratzera joaten ginen.

Hirigintza eta hiria antolatzeko –hala nola bertan kontsumitzeko– eredu zehatz baten, ustezko segurtasun neurri berrien eta zaintzaren erabateko teknifikazioaren ondorioak begi bistakoak dira honezkerok. Gure oroitzapenak eredu berriaren aitzinekoak badira, geroztik gertatu denaren inguruan hausnartzea dagokigu. Alegia, hemen proposatzen zaigun gaiaren karietara, badagokigu geure buruei galdegitea ea zein maitasun den gaurko haurrak guregandik, jendarte honetatik, gehiago mugatuz nahi bada, hiri eta herri hauetatik jasotzen

ari direna. Gure haurtzaro garaiko berdina al da? Bistan denez, ez. Ez dugu uste, halere, hobea/okerragoa dikotomian erortzeak deus askotarako balioko lukeenik, iraganeko edozein garai gaurkoa baina hobea izan zela pentsatzeko joera horretatik nekez eginen baikenuke irakurketa zintzorik. Alabaina, interesgarri eta zinez beharrezko deritzogu *nolakoa* galderari erantzuteko eginahal kolektiboari lehenbailehen ekiteari.

Balizko eztabaida edo hausnarketa horretarako hainbat zertzelada proposatzera ausartu nahiko genuke hemen, gure uste-tan kontuan hartu beharreko elementu garrantzitsuak baitira:

- Gaurko gune urbanoan, aisialdirako, jolaserako, berdin zein desberdinen arteko harremanetarako edota komunikazio horizontalerako denborak eta espazioek lerro eten baten itxura lukete, jarraitutasunik gabekoak lirateke eta askotan kontsumo guneekin erabat lotuta leudeke (pentsa dezagun merkataritza-guneko haur parkean, adibidez). Beraz, garai batean continuum itxura lukeen jolaserako espazioa, orain, etenez beterik aurkitzen dugu. Karririk jolaserako eta harremanetarako etenik gabeko espazio –eta denbora– gisara berreskuratzeak lehen helburua izan beharko luke, gure aburuz.
- Erronka karrikeri eta espazio publikoari ainguratutako zaintza, aisialdi eta bertzelako maitasun bat bada, berori, halaberrez, sarrixeago azalduko dugun haurren kultura kontuan hartzetik abiatu beharko da.
- Hirigintza garatzerakoan kontuan hartu izan den pertsona mota bakarraren eredu hegemonikoa gainditzea ere premiazkoa da. Haurrak, nerabeak, emakumeak, desgaitasunak dituzten pertsonak hala nola edonolako aniztasun funtzional zein kognitibodunak, adinekoak, migratzaileak, LGTBI+ pertsonak..., alegia, sistemari periferiko zaizkion izateko moduak barne hartuz, ghettoak edo horietarako joerak gainditu beharko dira.

Finean, espazio txiki asko egokitzea litzateke desiragarria, are, espazioa osorik *leku* bilakatzea, beraz, bizigarria, identitaterako tokia, erlazionala, gozagarria, komunitarioa eginez.

Hiria edo herria jolaserako –berez autotelikoa den jardue-
ra zinez hezigarri horretarako– continuuma bilakatzeaz ari
gara, azken batean.

Haurren kultura

Sarreran erran bezala, espazioa begi kritikoz aztertzeari be-
zain garrantzitsua deritzogu bertan dauden pertsonengan
arreta jartzeari. Lan honek haurrengan fokua jartzea helburu
izaki, horixe bera egingen dugu orain. Espazioaz eta hirigin-
tzaz ari garenean, gure karrikak (eta gisa orotako orubeak)
okupatzen, erabiltzen, bizitzen dituzten haur horiei buruz
solas egingen dugu, beraz.

Izan ere, jakina da perspektiba soziokultural konstruktibis-
tak ingurunearekiko eta ingurukoekiko elkarrekintzari ematen
dion garrantzia, bai eta ezagutzaren eraikuntzan norbanako
bakoitzaren ariketa subjektibo aktiboak lukeen garrantzia ere.
Vigotski, Bakhtin, Piaget, Karmiloff-Smith eta abarren tesiak
ongi txertatu izan dira gaur eguneko hezkuntza prozesu formal
zein ez-formal aunitzetan ere. Aldiz, haurra, bere eskubide
zibil eta politikoei dagokienean, akaso Rousseau ilustratuak
pedagogian utzitako itzal luzearen eraginez, bertzeak bertze,
heldugabeko edo proiektuan legokeen bigarren mailako hirita-
rra da oraindik ere. Pertsona ez-oso, ondu gabeko edo etorki-
zuneko gisako tratua ematen zaio. Nerabegarora edo gaztarora
ailegatuta jendartean modu egokian integra dadin heztera
gonbidatu gaituen ikuskera hura nagusi da oraindik ere.

Ikuskera tradizional horrekiko aurrez aurre kokatuko li-
tzateke L. Malaguzziren lana. Bere teorian, haurra subjek-
tu politikoa da, eremu horretan gure jendarteari ekarpe-
nak egiteko eskubidea eta gaitasuna lukeen pertsona, beraz.
Haurren eskubideez hitz egiterakoan, gabeziak erdigunean
kokatu dituen jendarte bati egindako proposamen politi-
ko erradikal batez ariko ginatke hizketan, inolako aitortza
politikorik ez lukeen kolektibo bati hitza emateko beharra
aldarrikatzen duena eta hainbat esperientzia pedagogikoren

bitartez praktikara eramaten duena, Reggio Emiliako udal haur eskolen sarean, adibidez.

J. Oiarbidek eta M. Saenzek (2000) diotenez:

Horregatik, Reggio Emilian beste guztien artean imajina hau aukeratu dute: haur sendo (indartsu) aberats eta gaitua. Beharrak badituela ahaztu gabe, baina batez ere bere ahalmenak, errekurtsioak eta eskubideak azpimarratuz.

Herri Hezitzailea
proposamenak gure
ohiko antolaketaren
egiteko moduak zein
aldarrikapen zahar eta
berriak bere egiten ditu:
auzolana, parte hartzea,
batzarra, komunitatea,
euskalgintza, herrigintza
eta feminismoa

Orain arteko ideia horiek oinarri hartuta eta horiek bertaratu nahian, 2012an Oinherri sortu zuten unibertsitatearen, hezkuntzaren, artearen, euskararen eta aisialdiaren inguruan aspaldi lanean zebiltzan hainbat taldek. Euskal Herrirako irakurketa propioa eginez, aisialdi parte hartzaile, hezitzaile, euskaldun, feminista eta herritarra helburu hartuta hasi ziren lanean, corpus teorikoa osatzearekin batera han eta hemen esperientziak abiaraziz.

L. Agirrek (2014), oinarritzko dokumentuaren erredakzioaren arduradunak, zera dio sorrera dokumentuan:

Azken finean xedea pertsona autonomo eta askeak bilakatzea da; eta tokian tokiko behar, nahi eta asmoei erantzutea, komunitate hurbila hobetzea, herrigintza praktikatzea, eta, ezinbestez, euskaldun eta euskal hiztun komunitateko kide izatea.

Bistan denez, aitzinetik aipatutako hainbat oinarri teorikori, beraz, Euskal Herriak berezko dituen hainbat aldagai sozial, politiko eta kultural barnebiltzeko nahi argia izan da lehen unetik. Bertatik bertarako irakurketa, *Herri Hezitzailea* izezez zabaldu dena tokian tokiko praktika politiko berrian.

Izan ere, jendarte orekatu eta justuagoa lantzera datorren proposamen sendoa litzateke, gure ohiko antolaketaren

egiteko moduak zein aldarrikapen zahar eta berriak bere egiten dituen: auzolana, parte hartzea, batzarra, komunitatea, euskalgintza, herrigintza eta feminismoa. Tradizionalki herrigintzako eragile eta kolektibo gisara aitortu izan diren horien multzoari haurren hitza gehitzeko beharraren aldarria dakarrena. Zentzu horretan, txosten berean hauxe ezartzen da helburu gisa:

Haurrei benetako erabakitze ahalmena eman eta eurek diseinatu-tako aisia hezitzaile eta euskaldunaren bitartez euskararen erabilerara sustatuz, gure hurbileko gunen urbanistiko, ekimen eta pertsonen arteko harremanak hobetzea eta komunitate sarea indartzea, beti ere estetikaren lanketari estu atxikita, edertasuna xede dela.

Hurrengo lerroetan, ezaugarri aski ezberdinak dituzten hainbat herritan aitzinera eraman diren esperientziatako baten zertzelada zenbait emanen dugu; Baztango kasuaz ariko gara, hain zuzen ere.

Kerizu Beretik, Baztan Hezitzailearen aldeko ekimena

2014ko udazkenean, Oinherriko lagunak Elizondora hurbildu eta *Herri Hezitzaileen* sareko kide izateko gonbita luzatu ziguten bilerara deitutako hogeit hamar eragile, talde eta ikastetxetik goitiri. Oraindik ere lehen urratsak ematen ari zen egitasmoaren berri eman eta Nafarroako lehen esperientzia Baztanen izan zitekeela baloratu zen, bailararen berezko ezaugarri zenbaitek proposamena, interesgarria izateaz gain, aski egingarria bilakatzen baitzuen. Ezaugarri horiek, batik bat, bailararen egituraketa administratibo bereziari eta gobernantza eta antolaketa soziopolitikorako ereduari lotutakoak dira. Izan ere, jakina denez, foru liberalaren aitzineko araubidearen ezaugarri aunitz mantendu dira gaur den egunera arte, eta, gauzak horrela, auzolanak, herri batzarrak, Batzar Orokorreko kideak aukeratzeko era asanblearioak, komunalak eta oro har herri erronkak aitzinera ateratzeko lan komunitarioak, indarrean jarraitzen dute tokiko administrazio

zuzenbidean, araudian (Baztango Ordenantzak) zein herri praktika politikoan ere.

Ekimena, beraz, gobernantza eredu herrikoia eta parte hartze herritarra praktikatzen dituen herri bati egindako proposamena izan zen hasmentatik. Orduko udalak, hezkuntza formaleko ordezkariak eta kulturgintzaren eremuko hainbat eragilek ongi hartu zuten, gainera, baita hamabost herrietako zinpeko alkateetako gehienek ere.

Harez geroztik, bailaran ildo horri jarraikiz sortutako ekimenez gain, ordura arte abian ziren proiektuetan eta talde ezberdinen ikuspegian haurren kulturaren perspektiba txertatzen saiatu gara.

Segidan, aitzinera eramandako esperientzietako batzuen zertzelada zenbait emanen da, ulertuz, garbi geldituko denez, ildo filosofiko honi jarraikiz izan daitezkeen esperientzien nolakotasuna zabala dela arras. Baratze Hezitzailea, Haur Kantu Jira eta Lekarozko besten programa aukeratu ditugu lagin gisa. Proposamenak aski desberdinak izan arren, hiru-retan ere espazio urbanoaren ohiko erabilera edo okupazioa birplanteatzen da, haurren interesak eta iritziak erdigunean jarri eta bertzelako proposamen alternatiboak eskainiz.

Baratze Hezitzailea

Proiektu honetan Elizondoko herriko eskola eta Baztan ikastolako haur eta maisu-maistra zenbait, Baztango Udaleko Gizarte Zerbitzuak, Elizondoko herria eta hainbat herritar –jubilatuta eta guraso– ibili ziren elkarrekin koordinatuta lanean. Helburuak, bertzeak bertze, espazio urbanoan, herri-gunean, pixkanaka ohiko paisaiatik kanpo gelditzen ari diren baratze eremuak berreskuratzea, herriko bi ikastetxeen arteko elkarlana sustatzea eta belaunaldi ezberdinen arteko pertsonen hartu emana izan ziren. Lur saila bilatu eta hura prestatzea, baratze egutegia zehaztea, lan ordutegiak antolatzea eta aurrekontua eta finantziazioari lotutakoak inplikaturako eragileetako arduradunen arteko asteroko bileretan erabaki

ziren. Behin horiek edukita, haurrek izan zuten baratzea antolatzeko, landareak erosteko eta hura zaintzeko ardura.

Haur Kantu Jira

Ekimen hau Baztan bailarako ikastetxe guztien –bereziki musikako irakasleen inplikazioa bilatu zelarik–, Baztango Udalaren, Josu Txapartegi *Txapas* eta Joxe Mari Agirretxe *Porrotx* bikotearen eta Baztango hainbat musikariren laguntzaz eraman zen aitzinera. Parte hartuko zuten musikariekin lehen kontraste bat egin, eta ikastetxeetako haurren artean kantu jirarako kantuak aukeratzeko prozesu parte hartzailea abiatu zen. Behin kantuak erabakita, musikariei emaitzaren berri eman eta elkarren artean partiturak trukutzen eta doinuak prestatzen aritu ziren. Elizondoko herrian barrena larunbat goiz baterako ekimenean parte hartzeko gonbita orokorra luzatu zitzairen baztandar orori tokiko komunikabide eta ohiko sareen bitartez.

Lekarozko besten programa

Baztango herri gehientsuenetan bezalaxe, Lekarozen ere herriko gazteek antolatzen ohi dituzte bestak, behin Danbolin Nagusiak eta Danbolin Etxekoandreak horietariko zein izanen diren hautatuta. Kasu honetan, gazte horietariko batzuen ekimenez, programa osatzeko haur batzarrak egitea erabaki zen. Batzar horietan herriko haurren ekarpenak jasotzeko eta programa berrian egikaritu ziren. Ondorioen artean, pentsa zitekeen moduan, haurrentzako ekintzen presentzia nabarmen handitu da besta egunetan zehar, eta, hemen akasotzeko gehiago interesatzen zaiguna, lekaroztar gazteenek haien hitza herriko batzar gelan emateko praktika ahaldugarrian trebatzen hasi ahala, batzar gelan hitza emateko aukera, garrantzi eta onuraren kontzientzia barneratuz –sentituz eta biziz– joan dira.

Laburbilduz, Baztan Hezitzailea –Kerizu Beretik Herri Ekimena– hauxe da: herrietako alkate eta besta batzordeak

haren alde aritzea, sare ezberdinetako ikastetxeek proiektu baten bueltan elkarrekin lanean jardutea, enplegu babestuko langileak eta zahar etxeko pertsonak haurrekin batean aritzea edota udalaren gobernu taldearen ildo politikoan haurren kultura txertatzeko eginahalak egitea.

Praktikan, Herri Hezitzaileak ekarri dituenen artean leudeke eskolako parkearen ezaugarriei buruzko kezka ikastetxeetako guraso elkarteetan sortaraztea, udalak kultur transmisioan eragiteko Haur eta Lehen Hezkuntzarako unitate didaktikoak sortzeko egitasmoa abian jartzea, baratzearen eta kantu jiraren esperientziak Baztango herri gehiagotara hedatzea, Elizondoko soka dantza zaharberrituan haurrek bertze edozein bizilagunek jokatzen duen rol bera hartu ahal izatea heteropatriarkatuak eta klasismoak historian zehar ezarritako zantzu oro ezabatuz. Gainera, oraindik ere sortu ez diren hainbat proiektu berri amesteko marko teoriko berri bat eskaintzen digu, kritikoa eta eraldatzailea izateaz gain, termino sozial zein ekologikotan tokiko garapen jasangarri, justu eta orekatuaren aldeko lan orokorrarekin eskutik hartuta arituko dena.

Anekdotarako, zerura begira, eguraldia nola datorren kezkatuta-edo, dagoen mutikoarena –«gure litxu hoiiek zertan egonen dira» bere baitarako baina ingurukoek aditzeko moduan galdeginez–, edota haur batzarretik bueltan gurasoei «hemendik aitzinera batzarra deitzen delarik aldike zu, ama, eta bertzeetan ni ganen naiz» erraten zuen neskatikoarenak leudeke. Biak ere, hain zuzen, ardura 'ez-ohikoak' izate horrek bizitzaren, proiektu kolektiboen eta erantzukizunaren garrantziaren kontzientzia hartzetik heldu direnak.

Zenbait ondorio

Espazioaren erabilera eta haurren ekintzailetasun gaitasuna jorratu nahi izan ditugu lerro hauen bitartez. Jendarte kapitalista heteropatriarkal honetan, -tasun eta -ismoez askeago jokatzeke aukera lukeen kolektibo batengan jarri dugu begirada.

Izan ere, haurtzaroa litzateke, gure aburuz, irudimentsuago eta askeago jokatzeko aukera ematen duen garai hura, estereotipo eta aurreiritzi aunitzen aurreko sasoia.

Aldiz, zaintza eta heziketa teknifikatuz eta merkantilizatuz goaz izugarritzko abiadan, horiengan kontsumoaren logika guztiak ezarriz: lehia, etiketatzea, mozkinen bilaketa, sailkapena, etengabeko konparazioa, indibidualizazioa, goiztiartasuna, zaharkitze programatua... Horrekin lotuta, eta ikuskera beraren baitan, etengabe haurrentzako produktu bereziak sortzen ditugu, eta, horrekin, haurrentzako estetikoki polita, segurua, aseptikoa edota pedagogikoa zer denari buruzko ikuskera zehatza ezartzen, naturalizatuz goazena egia gisara. Plastikoa, partxis koloreak, Disney iruditeria, generoaren/adinaren arabera banandutako orotariko produktuak, elikadura, garbitasun edota osasun egokiaren inguruko ildo farmakologikoa... Guztiak, bistan denez, izugarri erakargarria zaion merkatu-hobi horri begira dagoen industria erraldoi baten mesedetan.

Patriarkala, koloniala, helduzentrikoa, bertikala, autoritarioa, erasokorra, artifiziala, kontrolatzailea, homogeneizatzailea, sinplista eta estereotipatua den maitasuna eskaintzen die merkatuak gaurko haurrei haren produktu eta ideologiaren bitartez. Beraz, bai, gure haurrak maite ditu jendarte honek, noski; baina maitatzeko modu hori leudekeen artetik posibleetako bat dela aitortu beharko dugu gutxien-gutxienean.

Hori guztia begirada kritikoz aztertu eta deseraikitzen hasia dagokigu, espazioan eragitetik eta periferietan leudekeen kolektiboen aitortzatik, eraldaketa politikorako tresna berriak sortuz: parte hartzea, karrika, elkarlana, adinartekotasuna, borroka feminista, euskara eta jasangarritasuna ezinbertzean barnebilduko dituen.

Gure haurrak maite ditu jendarte honek, noski; baina maitatzeko modu hori leudekeen artetik posibleetako bat dela aitortu beharko dugu gutxien-gutxienean

Periferia sozial, kultural eta politikoak erdigunera ekarriz eta periferia fisikoak (topografikoak, espazialak) bizigarri eta hezitzaile direla aitortuz, beroriek okupatu, ikusgarri bilakatu, autogestionatu, bizitu beharko ditugu, berorietan hazi, jendarte justu eta demokratikoagoaren peskizan elkarrengana heziz.

Bibliografia

- Agirre, L. (2014): 'Haurren aisialdi parte hartzailea, euskalduna, hezitzailea eta herritarra garatzen', *Oinherri koaderno bilduma 1* (https://oinherri.weebly.com/uploads/4/6/8/5/46858705/0_kuadernoa.pdf).
- Eslava, C. (2018): 'Habitatzean heztea', in Askoren artean: *Hezkuntza eta Espazioa 2018*, Iruñea, Nafarroako Eskola Kontseilua, Nafarroako Gobernua, 15-26 (https://consejoescolar.educacion.navarra.es/web1/wp-content/uploads/2018/06/CEN_Mono_Espacios_eusk_web.pdf).
- Hik Hasi (2012): 'Espazioa, bizi dugunaren markoa. Haur eskoletako espazioaren antolaketa eta diseinua', *Hik Hasi* 173, 10-16 (www.hikhasi.eus/uploads/erab_1/2012/12/1498220302-173.%20hik%20hasi.pdf).
- (2014): 'Herri hobea lortzeko, eskolan nahiz kalean, haurrak erdigunean', *Hik Hasi* 186, 10-18 (www.hikhasi.eus/Artikuluak/20140301/herri-hobea-lortzeko-eskolan-nahiz-kalean-haurrak-erdigunean).
- (2015): 'Esperimentatzen uzten duten parkeak', *Hik Hasi*, 2015-11-16 (www.hikhasi.eus/Albistegia/20151116/esperimentatzen-uzten-duten-parkeak).
- Hoyuelos, A.; Azkona, T. (2015): 'Parkeak bizitzeko modu berriak', *Oinherri koaderno bilduma 5* (https://oinherri.weebly.com/uploads/4/6/8/5/46858705/jolas_parkea.pdf).
- Jauregi, L. (2010): 'Haur Hezkuntzako gelen antolaketa espazialaren eta erabileraren deskribapena eta azterketa', *Uztaro* 74, 97-98 (www.uztaro.eus/artikuluak/75/lorea-jauregi-elizondoren-tesiarene-laburpena/1499).
- Joffo, J. (1973): *Un saco de canicas*, Bartzelona, Debolsillo.
- Oiarbide, J.; Saenz, M. (2000): 'Reggio Emilia, Italiatik Euskal Herri-
ra', *Hik Hasi* 53, 8-24 (www.hikhasi.eus/Artikuluak/20001201/reggio-emilia-italiatik-euskal-herrira).
- Tonucci, F. (2013): *Haurren Hiria*, Arrasate, Txatxilipurdi.